

Nr 42.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol, m. m.

Genom en den 18 april 1947 dagtecknad proposition, nr 224, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol;
- 2) lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.; samt
- 3) lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för lagförslagen, får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Inledning.

Den 22 september 1944 förordnade Kungl. Maj:t dåvarande ordföranden i arbetsdomstolen, numera presidenten Arthur Lindhagen att inom justitiedepartementet biträda vid verkställande av utredning rörande de ändringar i lagen om arbetsdomstol som kunde finnas erforderliga i anledning av nya rättegångsbalken (nya RB).

Utredningsmannen har avgivit en den 24 juli 1946 dagtecknad promemoria med förslag till lag om ändring i lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol och förslag till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m. jämte motiv till dessa lagförslag.

Yttranden över promemorian och därvid fogade lagförslag ha efter remiss avgivits av socialstyrelsen, svenska arbetsgivareföreningen, landsorganisationen i Sverige och Sveriges advokatsamfund.

Förslaget till lag angående ändring i lagen om arbetsdomstol.

Lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol, nedan kallad arbetsdomstolslagen, innehåller en avdelning med rubriken »Om förfarandet vid arbetsdomstolen». Avdelningen upptar elva tämligen kortfattade paragrafer, 16—26 §§. Dessa bestämmelser syfta icke till att på ett uttömmande sätt reglera rättegången vid domstolen. Det är därför nödvändigt att vid sidan av själva

lagen tillämpa de bestämmelser, som gälla för rättegången vid de allmänna domstolarna. En erinran härom har intagits i 27 §. För det närmare innehållet i dessa lagrum, i den mån det icke framgår av det följande, får utskottet hänvisa till själva lagtexten.

En revision av dessa och andra stadganden i arbetsdomstolslagen har blivit erforderlig i anledning av nya RB. Hänsyn har vid en sådan revision måst tagas till arbetsdomstolens särställning i processuellt avseende. I sin förut nämnda promemoria har *utredningsmannen* närmare utvecklat sin syn på denna domstolens särskilda ställning samt lämnat en redogörelse för den nuvarande rättegången vid arbetsdomstolen.

Bland de omständigheter, som enligt utredningsmannens mening äro ägnade att medföra ett i viss mån särpräglad rättegångsförfarande vid arbetsdomstolen, må först och främst nämnas domstolens sammansättning och parterna vid domstolen. Ytterligare omständigheter med liknande verkan äro målens speciella karaktär, jurisdiktionsområdets omfattning samt det förhållandet, att domstolen är både första och sista instans på sitt område.

Efter en från och med den 1 juli 1947 gällande lagändring består arbetsdomstolen av ordförande och sju ledamöter, av vilka senare en är särskild ledamot för tjänstemannamål. Ordförande, vice ordförande och ytterligare en ledamot förordnas för viss tid av Kungl. Maj:t utan föregående förslag bland personer, som icke kunna anses företräda arbetsgivar- eller arbetarintressen. Ordföranden och vice ordföranden skola vara jurister med domarerfarenhet och den tredje ledamoten skall äga särskild insikt och erfarenhet i arbetsförhållanden och därmed förbundna arbetsfrågor. Övriga ledamöter, vilka skola vara i arbetsförhållanden erfarna och kunniga, förordnas av Kungl. Maj:t för två år i sänder, två efter förslag av de svenska arbetsgivarföreningarnas förtroenderåd, två efter förslag av landsorganisationen i Sverige och den särskilde ledamoten efter förslag av tjänstemännens centralorganisation. Den sistnämnde ledamoten skall inträda på arbetarsidan i domstolen i stället för en av de efter förslag av landsorganisationen utsedda ledamöterna i tjänstemannamål. För samtliga ledamöter utom ordföranden finnas ersättare.

Utredningsmannen gör härtill följande kommentarer. Domstolen inrymmer sålunda ett starkt lekmanneelement, vilket besitter en speciell sakkunskap på det rättsområde, inom vilket domstolen har sin verksamhet. Redan genom sitt ledamotsantal är domstolen en tungrodd apparat. Därtill kommer, att alla ledamöterna med undantag av ordföranden fullgöra sitt uppdrag såsom bisyssla. Det är icke lätt att, sedan ledamöterna efter en sessionsdag åtskilts, åter samla dem till överläggning. Domstolens sammansättning är därför nästan aldrig densamma från en sessionsdag till en annan. En betydande hjälp vid handhavandet av den tunga apparaten erhålles genom att domstolen har relativt fria arbetsformer. Det synes ur dessa synpunkter önskvärt, att domstolen icke heller för framtiden bindes med stränga formföreskrifter rörande sin verksamhet.

Beträffande parterna vid domstolen gäller den huvudregeln, att förening,

som slutit kollektivavtal, äger att vid domstolen väcka och föra talan för den, som är eller varit medlem i föreningen, samt att denne själv icke får kära, med mindre han visar, att föreningen undandragit sig att tala å hans vägnar. Beträffande svarandesidan är på liknande sätt föreskrivet, att om någon vill föra talan vid arbetsdomstolen mot medlem eller förutvarande medlem i förening, som slutit kollektivavtal, även föreningen skall instämmas och att föreningen må svara å medpartens vägnar, där denne ej själv utför sin talan.

Utredningsmannen understryker den framskjutna roll som tilldelats organisationerna vid talans utförande. Pläderingen kommer härigenom att i första hand åvila organisationernas funktionärer. Dessa ha i regel en mycket stor förmåga att muntligen uttrycka sig klart och redigt samt äro i de flesta fallen strängt sakliga och starkt realitetsbetonade. Däremot är stundom en viss brist i fråga om det juridiska handhavandet av målen att beklaga. Särskilt är sinnet för finare logiska och rättsliga distinktioner mindre starkt utpräglat. I mål, där på arbetsgivarsidan icke förekommer någon organisation utan en enskild arbetsgivare, vållas domstolen vanligen särskilt stora svårigheter i utredningshänseende.

Utredningsmannen ger följande karakteristik av målens art. De flesta målen vid arbetsdomstolen röra sig mer eller mindre om tolkning av kollektivavtal. Ibland är det naturligen också fråga om lagtolkning. Vanligen äro emellertid tvisterna sammanvävda med frågor om faktiska förhållanden. I ett stort antal mål hänför sig tvisten i huvudsak till faktiska frågor. Efterhand som för bedömandet av arbetsrättsliga spörsmål ledning kunnat vinnas av domstolens avgörande, har antalet mål börjat visa en sjunkande tendens, medan däremot svårighetsgraden hos de återstående målen stegrats. Utan att överdriva kan man säga, att numera förekomma endast få mål, i vilka handläggningen och avgörandet kunna ske rent rutinmässigt. Svårigheterna bero i första hand på kollektivavtalens allt annat än lättolkade innehåll. Avtalen äro i stor utsträckning lappverk och ha efterhand utbyggts. Det ena tillägget har gjorts efter det andra på grundval av en tämligen primitiv och ogenomtänkt stomme. Ofta äro avtalsbestämmelserna frukten av kompromisser. De avgörande omständigheterna i ett mål framstå icke alltid klart för parterna och mången gång framträda de tydligt för domstolens ledamöter, först sedan målet är överlämnat, ibland redan vid domstolens första överläggning men icke sällan först i samband med försöken att avfatta en dom.

Konsekvenserna av att domstolen har hela landet till jurisdiktionsområde äro enligt utredningsmannen betydelsefulla för förfarandet vid domstolen. Om utredningen skall göras fullständig, komma kostnaderna därför många gånger att stå i orimligt förhållande till de värden, som äro föremål för tvist.

Innebörden av att domstolen på en gång är både första och sista instans är enligt utredningsmannen bl. a. den, att domstolen på en och samma gång har allt såsom en underdomstol övervaka, att utredningen blir klar och såvilt möjligt uttömmande, och att såsom en högsta domstol svara för enhetlig rätts-

tillämpning och prejudikatbildning. Denna arbetsdomstolens dubbla uppgift har känts betungande. Motsättningen mellan de båda uppgifterna medför bland annat en ständig slitning mellan önskemålet om ett snabbt avgörande och nödvändigheten av ett omsorgsfullt övervägande. Efterhand har domstolen sett sig nödsakad att eftersätta hastighetskravet för att få ökat utrymme för ett lugnt och mindre jäktat övervägande. Hänsyn måste också tagas till domstolens prejudikatbildande verksamhet, som är av stor betydelse. Arbetsgivar- och arbetarorganisationerna följa med utomordentligt stort intresse domstolens domar.

Utredningsmannen framhåller, att enligt gällande lag om arbetsdomstol är rättegången där grundad i huvudsak på samma principer, som äro utmärkande för nya rättegångsbalken. Sålunda skall även för närvarande en förberedelse äga rum; huvudförhandlingen skall om möjligt vara koncentrerad till ett rättegångstillfälle och vid huvudförhandlingen skall ett muntligt förfarande tillämpas. I anslutning härtill har utredningsmannen som bakgrund till de stadganden, han föreslagit, lämnat en redogörelse för huru dessa principer närmare utformats i tillämpningen vid arbetsdomstolen.

Den skriftliga förberedelse, som föregår den muntliga huvudförhandlingen inför domstolen, är för närvarande icke tillfredsställande framför allt på grund av den begränsade tid, som står till buds före huvudförhandlingen, vilken redan från början i stämningen blivit utsatt till bestämd dag. Försök med muntlig förberedelse vid sidan av lagen ha icke slagit väl ut framför allt på grund av svårigheten att beträffande mål av detta slag undvika, att målet redan vid förberedelsen blir uttömmande behandlat, varigenom huvudförhandlingen kommer att mista sitt intresse. Bristerna i förberedelsen leda emellertid till att huvudförhandlingen i stor utsträckning måste gå ut på att utreda parternas ståndpunkter och att följaktligen många överraskningsmoment kunna inträda vid huvudförhandlingen. Anledningen till att trots detta uppskov kunna undvikas är att söka i det sätt, varpå parterna äro representerade. Förstahandskännedom såväl om avtalet som om de faktiska förhållandena på arbetsplatsen är nämligen som regel företrädd på ömse sidor. Uppdykande nya spörsmål kunna därför på stället utredas tämligen tillfredsställande. Det är dock tydligt, att utredningen många gånger måste komma att förete brister, som göra det otillfredsställande att grunda en dom enbart på det förebragta materialet. Detta beror dock icke endast på de överraskningsmoment, som framkomma vid huvudförhandlingen, utan har sin orsak jämväl däri, att parterna med hänsyn till kostnadsfrågan icke ha möjlighet att till domstolen medtaga alla de personer, genom vilkas hörande en fullständigare utredning skulle kunna åstadkommas. Icke sällan har arbetsdomstolen sökt avhjälpa bristfälligheter i utredningen genom att i efterhand inhämta upplysningar i mera fria former. Det händer ofta, att man konstaterar, att vissa handlingar, som icke blivit ingivna, sannolikt innehålla uppgifter av betydelse. I andra fall befinnes det, att parterna icke på stående fot äro beredda att uttala sig om ett visst sakförhållande, som är av betydelse men varom tvist egentligen icke behöver råda. Domstolen har då uppdragit

åt part att efter huvudförhandlingen inkomma med felande handlingar eller att lämna skriftliga upplysningar angående det ifrågavarande sakförhållandet. Det material, som på detta sätt inkommer, delgives motparten, som får tillfälle att yttra sig däröver, varefter materialet lägges till grund för dom, i den mån detsamma med hänsyn till förhållandena anses med trygghet kunna användas för detta ändamål.

Domstolen utövar en tämligen stark processledande funktion även vid själva handläggningen. Överläggning i målen hålles vid sessionsdagens slut i samtliga under dagen behandlade mål. På grund av målens invecklade beskaffenhet är ofta det första intrycket ganska förvirrat och överläggningen slutar i de flesta fall med att ledamöterna önska betänketid för att intrycken skola hinna sätta sig. På själva domens avfattning nedlägges stor omsorg. Domen innehåller dels en redogörelse för tvisten, reciten, dels domskäl och domslut. Uppsättande av domen i ett enda mål kan för ordförande och sekreterare kräva åtskilliga veckor.

De i 16—26 §§ arbetsdomstolslagen intagna stadgandena om rättegången vid arbetsdomstolen äro som redan framhållits icke uttömmande. Likväl torde kunna sägas, att dessa stadganden i all sin koncentration giva en tämligen fullständig bild av förfarandets gång, alltifrån talans anhängiggörande till domens avfattning och expediering. Att lagen i denna del tekniskt utformades på sätt som skedde var betingat dels därav, att rättegången vid arbetsdomstolen skulle äga rum efter modernare grundlinjer än dem, som följdes vid de allmänna domstolarna, och dels av önskemålet att lämna en om möjligt sammanhängande framställning av processens olika skeden.

Utredningsmannen har funnit lämpligast att vid arbetsdomstolslagens revision bibehålla den i gällande lag praktiserade metoden att i lagtexten lämna en sammanhängande framställning av rättegångens olika skeden. Denna metod är enligt utredningsmannen ur parternas synpunkt värdefullare och även rent stilmässigt mera tilltalande men lider å andra sidan av den svagheten, att en sådan framställning omöjligen kan göras fullständig utan måste få karaktären av en stomme.

På grund av det anförda har utredningsmannen i sitt förslag till ändrad lag om arbetsdomstol följt följande principer.

I fråga om lagens båda första avdelningar, vilka handla om arbetsdomstolens sammansättning (1—10 §§) samt om mål rörande kollektivavtal och om rätt till talan i dylika mål (11—15 §§), har utredningsmannen utgått från att den nuvarande lagtexten skall i huvudsak bibehållas ehuru med vissa av nya RB:s innehåll föranledda jämkningar. Vidare har utredningsmannen beträffande den förra avdelningen föreslagit en ändring, som icke äger direkt samband med nya RB, nämligen att jävsregeln i 10 § tredje stycket skall utgå ur lagtexten.

Vad härefter angår själva förfarandet har utredningsmannen föreslagit, att de nuvarande reglerna i 16—26 §§ skola ersättas med ett obetydligt ökat antal stadganden, i vilka utredningsmannen säger sig ha försökt att i anslutning

till nya RB:s bestämmelser men med de jämkningar, som betingas av de särskilda förhållandena beträffande arbetsdomstolen, lämna en koncentrerad framställning av rättegångens förlopp alltifrån stämningen till domens meddelande. Dessa bestämmelser kompletteras med en allmän hänvisning till nya RB:s regler av ungefärligen samma art som nuvarande 27 §.

Slutligen har utredningsmannen föreslagit, att några särskilda bestämmelser skola upptagas i en sista avdelning.

Utredningsmannens förslag innefattar i åtskilliga hänseenden avvikelser från nya RB:s bestämmelser om dispositiva tvistemål. De ur principiell och praktisk synpunkt mest betydelsefulla avvikelserna äro följande: Varje sakligt avgörande skall fattas av domstolen in pleno, på vilken det också ankommer att avvisa mål. Tredskodomsförfarande i teknisk mening skall icke ifrågakomma. Detta innebär bland annat, att rätt till återvinning mot domstolens dom saknas. Förberedelsen skall vara skriftlig, om icke domstolen med hänsyn till målets beskaffenhet finner muntlig förberedelse lämpligare och parts inställelse kan antagas äga rum utan oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet. Domstolen äger, om det finnes erforderligt, självant meddela föreläggande om företeende av skriftligt bevis, inkalla vittnen och i övrigt föranstalta om bevisning. Uppskjutes påbörjad huvudförhandling, må fortsatt huvudförhandling äga rum, även om målet återupptages först efter längre tid än två veckor. Den tid, inom vilken domstolen skall ha avkunnat dom i där handlagt mål, fixeras icke i vidare mån än att domen skall meddelas så snart ske kan, sedan huvudförhandlingen avslutats. Förslaget innebär i denna del, att den i 17 kap. 9 § nya RB uppställda två veckors-regeln icke skall gälla för arbetsdomstolens vidkommande. Domen skall i första hand grundas på vad vid huvudförhandlingen förekommit, men domstolen må dock till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter. Beträffande rättegångskostnaderna skall arbetsdomstolen — till skillnad mot allmän domstol — äga förordna, att de skola kvittas jämväl i fall, då den tappande parten med hänsyn till målets beskaffenhet finnes ha haft skäligen anledning att få tvisten prövad av domstol. Om flera medparter stå på den förlorande sidan, skall solidarisk betalningsskyldighet med avseende å rättegångskostnaderna icke föreligga.

Av de hörda remissinstanserna ha socialstyrelsen, arbetsgivareföreningen och landsorganisationen i sina *yttranden* i allt väsentligt funnit de av utredningsmannen föreslagna avvikelserna från nya RB:s regler vara väl grundade och förtjänta att beaktas, medan däremot advokatsamfundets styrelse intagit en utpräglad kritisk hållning. Styrelsen anser en omarbetning av förslaget erforderlig för ernående av bättre överensstämmelse med nya RB. Av de omständigheter, som ansetts böra föranleda undantag från den vanliga processordningen, är enligt styrelsens mening endast den, att domstolen har hela riket till domkrets, av mera väsentlig betydelse.

Enligt vad utskottet inhämtat ha arbetsgivareföreningen och landsorganisationen efter att ha erhållit del av advokatsamfundets styrelses anmärk-

ningar under hand meddelat, att de icke funnit skäl att i anledning härav frånträda sin tidigare uppfattning.

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, har rörande huvuddragen av utredningsmannens förslag anfört:

»Utredningsmannens förslag avser att bringa lagen om arbetsdomstol i bättre överensstämmelse med nya rättegångsbalken. Utredningsmannen har emellertid funnit att detta icke i allo låter sig göra och därför föreslagit att vissa avvikelser skulle bestå.

I detta hänseende har utredningsmannen anfört, att arbetsdomstolen på grund av sin sammansättning otvivelaktigt är en tung apparat. Det relativt stora antalet ledamöter i förening med den omständigheten att alla ledamöterna utom ordföranden fullgöra sitt uppdrag såsom bisyssla bör särskilt framhållas. Av stor praktisk betydelse i detta sammanhang är vidare att, enligt vad utredningsmannen uppgivit, flertalet ledamöter genom sitt ordinarie arbete, vilket ofta medför tidsödande resor, i betydande utsträckning äro förhindrade att stå till förfogande, när deras medverkan från domstolens synpunkt är som mest önskvärd. Jag delar därför uppfattningen, att domstolen icke bör bindas med alltför stränga formella föreskrifter rörande sin verksamhet.

Även målens beskaffenhet motiverar vissa avvikelser från nya rättegångsbalkens regler om förfarandet. Gentemot vad advokatsamfundets styrelse i denna del anfört vill jag betona, att arbetsdomstolens avgöranden i kollektivavtalsmål ofta ha en helt annan prejudicerande betydelse än allmän domstols avgöranden i tvister om avtalstolkning. Detta innebär att, även om kollektivavtalsmålen i princip otvivelaktigt äro av den art att förlikning om saken är tillåten, åtskilliga av målen dock i praktiken kunna sägas i viss mån stå på gränsen mellan dispositiva och indispositiva tvistemål.

Enligt utredningsmannens mening skulle även det sätt, på vilket parterna vid arbetsdomstolen äro representerade, föranleda ett behov av vissa särregler. För egen del är jag icke helt övertygad om riktigheten av denna uppfattning. Jag vågar nämligen antaga, att det skall visa sig möjligt för flertalet av de funktionärer, vilka vanligen uppträda såsom rättegångsombud vid arbetsdomstolen, att vinna förtrogenhet med nya RB:s system.

Vad härefter beträffar den omständigheten att arbetsdomstolen är både första och sista instans är det visserligen i och för sig riktigt, att detta förhållande i vissa sammanhang, t. ex. när det gäller protokolleringen, är ägnat att underlätta en tillämpning av nya RB:s regler. Men det kan å andra sidan vara förenat med vissa svårigheter att konsekvent tillämpa stadgandena i nämnda lag vid en domstol, som har att — med vetskap om att rätt till fullföljd mot dess avgöranden saknas — på en gång sörja för en så fullständig utredning som möjligt samt svara för enhetlig rättstillämpning och prejudikatbildning.

Att det vidsträckta jurisdiktionsområdet motiverar vissa specialregler med avseende å förfarandet vid arbetsdomstolen har icke bestritts.

Med hänsyn till vad sålunda anförts finner jag de av utredningsmannen

föreslagna avvikelserna från nya RB:s regler vara i stort sett välgrundade. Dock anser jag icke tillräckliga skäl tala för att man vid arbetsdomstolen bör frångå den i nya RB fastslagna principen att domen skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen. Även i några andra hänseenden torde smärre ändringar eller jämkningar böra företagas i utredningsmannens förslag.

Vad beträffar den rent tekniska utformningen av förslaget delar jag utredningsmannens uppfattning, att lagen om arbetsdomstol även efter nya RB:s ikraftträdande bör innehålla en koncentrerad huvudsaklig framställning av processens olika skeden, alltifrån talans anhängiggörande till domens avfattning och expediering.»

I fråga om *specialmotiveringen* får utskottet utom vad avser 26 och 30 §§ i utskottets förslag hänvisa till redogörelsen å s. 24—55 i propositionen.

26 §.

Utredningsmannen har i sitt utkast föreslagit viss jämkning av den i 17 kap. 2 § första stycket nya RB givna regeln, att domen skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen. Hans förslag innebär i denna del, att arbetsdomstolens dom visserligen i första hand skall grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen, men att domstolen till grund för domen må lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter. Av memorian framgår, att utredningsmannen härvid åsyftat sådana under förberedelsen åberopade omständigheter, som av förbiseende icke ånyo åberopats vid huvudförhandlingen men beträffande vilka det framstår såsom odiskutabelt, att de vidhållas som argument i målet.

Såsom motivering för den föreslagna särbestämmelsen åberopar utredningsmannen, att det för flertalet parter och ombud vid arbetsdomstolen torde ställa sig naturligt att direkt anknyta till förberedelsematerialet. Utredningsmannen tillägger:

Särskilt om vederbörande känner till det i arbetsdomstolen praktiserade systemet, att samtliga domstolens ledamöter före huvudförhandlingen taga del av det skriftliga förberedelsematerialet, kommer han för visso att finna det utomordentligt formellt och egendomligt att vid huvudförhandlingen behöva upprepa varje ur hans synpunkt betydelsefull faktisk uppgift, som redan finnes angiven i detta material. Men dessutom kommer det säkerligen mången gång att ställa sig mycket svårt för honom, även om han själv bjuder till, att vid huvudförhandlingen lägga upp målet såsom om förberedelsen icke ägt rum, utan att därvid förbigå någon enda relevant omständighet. Självfallet kommer arbetsdomstolen att söka hos parterna inskräpa vikten av att deras plädering vid huvudförhandlingen verkligen ger en fullständig om ock koncentrerad bild av hela den föreliggande tvisten. Men det lär vara ofrånkomligt, att parterna i många fall icke komma att vid huvudförhandlingen åberopa alla de relevanta omständigheter, som kommit fram vid förberedelsen. Naturligen bör domstolens ordförande i sådana fall söka fylla ut parternas ofullständiga plädering genom att med ledning av förberedelsematerialet fråga ut parterna på ett sådant sätt, att alla relevanta omständigheter bliva genomgångna. De gångna årens erfarenhet visar emellertid att i

mål av den typ, varom nu är fråga, en eller annan rent faktisk uppgift kan komma att förbigås. Att en sålunda förbigången omständighet, särskilt om dess riktighet icke bestritts i rättegången, ej skulle få läggas till grund för domen, vore onekligen i hög grad stötande och skulle med säkerhet vara ägnat att hos den part, som bleve lidande därpå, undergräva respekten för domstolen.

Om part uteblivit från huvudförhandlingen, bör domstolen vid målets avgörande taga hänsyn till partens under förberedelsen lämnade uppgifter i den mån dessa äro styrkta eller ostridiga.

I sin redogörelse för den nuvarande rättegången vid arbetsdomstolen (se ovan s. 4—5) har utredningsmannen rörande det vid domstolen nu använda förfarandet att i efterhand inhämta upplysningar i mera fria former anfört:

Utän tvivel är en dylik skriftlig utredning i efterhand förenad med vissa faror, i det att parterna naturligen ha en viss benägenhet att söka utnyttja det erbjudna tillfället till att vidare utveckla hela sin talan i skriftliga former. Det tillkommer tydligen domstolen att hålla sin hand över att dylika missbruk stävjas, men själva risken för missbruk har ansetts icke utgöra tillräckligt skäl för domstolen att helt avstå från detta kostnadsbesparande sätt att komplettera utredningen på bestämda punkter.

I tre av de fyra *remissyttrandena* har utredningsmannens ifrågavarande förslag berörts.

Landsorganisationen har funnit utredningsmannens inställning till tanken, att även i arbetsdomstolsmål den muntliga och koncentrerade rättegången skulle giva ett tillräckligt underlag för omedelbart beslut, väl motiverad. I yttrandet framhålles, att tvistefrågorna vid arbetsdomstolen i regel icke vore av sådan beskaffenhet, att de kunde klarläggas och bedömas enbart på grundval av det material, som förebragtes vid huvudförhandlingen, en synpunkt, som finge särskild vikt i betraktande av den konstaterade tendensen till ökning av kollektivavtalsmålens svårighetsgrad. Förberedelsematerialet komme enligt förslaget att ha i princip skriftlig karaktär. Denna omständighet motverkade eventuella betänkligheter att vid avgörandet taga hänsyn också till detta material.

Även arbetsgivareföreningen tillstyrker förslaget, ehuru av andra skäl än dem utredningsmannen åberopat. Gentemot denne hävdar föreningen, att den i promemorian påtalade olägenheten av att partsombuden i många fall saknade erforderliga kvalifikationer icke vore något särskilt utmärkande för arbetsdomstolen, så länge det vore enskild part tillåtet att vid vilken domstol som helst själv utföra sin talan eller anlita juridiskt oskolat ombud. Föreningen anser emellertid, att förslaget likväl borde godtagas främst av den anledningen, att det jämväl i fortsättningen borde vara möjligt för arbetsdomstolen att liksom hittills grunda dom på material, som efter huvudförhandlingen under hand införskaffats för komplettering av utredningen. Föreningen tillägger, att möjlighet till dylik komplettering visat sig vara oundgänglig med hänsyn till målens svårighetsgrad och domstolens karaktär av enda och slutliga instans.

Advokatsamfundets styrelse avstyrker däremot bifall till utredningsman-

nens förslag i denna del. Styrelsen säger sig här, liksom på så många andra punkter, vara av den uppfattningen, att en strikt tillämpning av nya RB icke skulle möta svårigheter, om blott förberedelsen bleve ordnad i full överensstämmelse med den nya rättegångsordningen. Därjämte betonar styrelsen angelägenheten av att domen icke grundas på annat material än sådant, som parterna varit i tillfälle att kontrollera och yttra sig över.

Departementschefen har, som redan nämnts, icke ansett tillräckliga skäl föreligga för utredningsmannens ifrågavarande förslag.

30 § (29 § i Kungl. Maj:ts förslag).

Enligt 21 § första stycket arbetsdomstolslagen i gällande lydelse äger arbetsdomstolen, där den finner det påkallat, förelägga och utdöma vite.

Bestämmelsen härleder sig ursprungligen från ett av socialstyrelsen i utlåtande den 13 juli 1916 framlagt förslag till lag om vissa åtgärder till främjande av arbetsfred samt upptogs jämväl i ett av särskilda sakkunniga den 21 januari 1927 avlämnat utkast till lag om arbetsdomstolar. I anledning av en anmärkning av landssekreterariatet i ett yttrande över sistnämnda sakkunnigeförslag uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Pettersson, i propositionen nr 39 till 1928 års riksdag med förslag bl. a. till nu gällande arbetsdomstolslag i denna fråga följande:

Enligt min mening äger arbetsdomstolen redan på grund av allmänna rättsregler att vidtaga de åtgärder, som avses i förevarande bestämmelser. Härav följer jämväl, att arbetsdomstolen är berättigad att förelägga och ådöma vite såväl för framtvingande av processhandlingar som för genomförande av domstolens dom. Då det emellertid ej finnes någon i lag given allmän regel i detta ämne, har jag ansett stadgandena böra bibehållas.

I sitt utlåtande nr 36 i anledning av propositionen anförde utskottet:

Befogenhet att förelägga och utdöma vite för att tvinga part dels att utföra handlingar i rättegången dels att ställa sig domstolens dom till efterrättelse tillkommer som bekant de allmänna domstolarna. Skäl att försätta arbetsdomstolen i en särställning genom att frånkänna densamma dylik befogenhet synes ej föreligga.

I nu förevarande proposition har *departementschefen* vid 29 § i Kungl. Maj:ts förslag anført följande:

Nya RB upptager allmänna bestämmelser om rättens behörighet att i tvistemål förelägga och utdöma vite. Med hänsyn härtill synes den i 28 § föreslagna hänvisningen till nya RB göra det överflödigt att i lagtexten bibehålla nuvarande 21 § första stycket. Däremot bör stadgandet i andra stycket andra punkten av nämnda paragraf bibehållas. Detta stadgande har upptagits i 29 §.

Lagrådet har vid 26 och 30 §§ i departementsförslaget gjort två smärre erinringar, vilka beaktats vid lagförslagets slutliga utformning.

Förslaget till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.

Reglerna om betalningsföreläggande återfinnas i lagen den 20 december 1946 om lagsökning och betalningsföreläggande (lagsökningslag), vilken lag träder i kraft den 1 januari 1948. Enligt 18 § äger borgenär för utfående av penningfordran, som ej grundar sig å skriftligt fordringsbevis och icke avser skadestånd, utverka betalningsföreläggande. Ansökan härom skall göras hos allmän underrätt, som har att besluta om föreläggandet. Enligt 31 § åligger det rätten att självant pröva sin behörighet.

För särskiljande av arbetsdomstolens och allmän underrätts behörighet äro i detta sammanhang två lagrum av betydelse, nämligen 11 § arbetsdomstolslagen och 26 § semesterlagen. Förstnämnda stadgande förutsätter för att arbetsdomstolen skall vara behörig upptaga mål, att det föreligger en *tvist*, som i ett eller annat hänseende rör ett kollektivavtal eller i vart fall kan återföras på tillämpningen av ett kollektivavtal eller av kollektivavtalslagen. Forumregeln i semesterlagen stadgar, att mål beträffande arbetstagare, vilkas arbetsavtal regleras av kollektivavtal, anhängiggöras vid arbetsdomstolen. Arbetsdomstolens kompetens är sålunda i senare fallet beroende av att vederbörande arbetsgivare och arbetstagare äro bundna av ett kollektivavtal; någon tvist behöver sålunda icke föreligga.

Under utredningens gång har *utredningsmannen* kommit till den uppfattningen, att en av nya rättegångsbalken föranledd revision av arbetsdomstolslagen bör kompletteras med lagbestämmelser om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m. I promemorian har utredningsmannen också framlagt förslag till dylika bestämmelser.

I 1 § första stycket i utredningsmannens förslag stadgas, att om arbetstagers arbetsavtal är reglerat av kollektivavtal, betalningsföreläggande städse må sökas vid allmän underrätt för fordran på arbetslön, som grundas på bestämmelse i kollektivavtalet. Enligt andra stycket i samma paragraf må betalningsföreläggande ock sökas vid allmän underrätt för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lagen om semester ändå att arbetstagers arbetsavtal är reglerat av kollektivavtal. Utredningsmannen anför, att 1 § första stycket i hans lagförslag avser fall, där arbetsdomstolen i händelse av tvist skulle vara behörig enligt 11 § lagen om arbetsdomstol, medan andra stycket avser fall, där arbetsdomstolen är kompetent enligt 26 § semesterlagen. Utredningsmannen har icke ansett oundgängligen erforderligt att i semesterlagen införa en erinran om detta undantag från den allmänna forumregeln. Enligt 2 § i utredningsmannens lagförslag må ansökningen om betalningsföreläggande för borgenärens räkning göras av fackförening, fackförbund eller liknande förening av arbetstagare, däri borgenären är medlem. Enligt 3 § i samma förslag skall, därest gäldenären bestrider ansökningen och tvisten är av beskaffenhet att prövas av arbetsdomstolen, ansökningen

avvisas och sökanden hänvisas att genom stämning i vanlig ordning draga tvisten under arbetsdomstolens prövning. Talan mot beslut, varigenom underrätten på angiven grund avvisar ansökningen, må enligt sagda paragraf föras genom besvär i hovrätten. Över hovrätts beslut må däremot klagan ej föras. I 4 § i utredningsmannens förslag stadgas, att om ansökan om stämning i målet ingives till arbetsdomstolen inom två månader från det ansökningen om betalningsföreläggande avvisades, skall talan i målet anses väckt, då ansökningen om föreläggandet gjordes hos underrätten. Utredningsmannen anför, att det för att ett förfarande med betalningsföreläggande icke skall förlora mycket av sin betydelse lärer vara erforderligt att, när tvist hänskjutes till arbetsdomstolen, frågan om kostnaderna i målet om betalningsföreläggandet får upptagas av denna domstol. Stadgande härom har intagits i 5 § i utredningsmannens förslag. Såsom en förutsättning för att arbetsdomstolen skall äga pröva frågan om kostnaderna i målet om betalningsföreläggandet föreskrives i nämnda paragraf, att talan i själva tvisten instämts inom tid, varom sägs i 4 §. I 6 § i utredningsmannens förslag stadgas att, där est i målet om betalningsföreläggande å ansökningen tecknats bevis, att utmätning må äga rum, och gäldenären vill söka återvinning, han skall, såframt tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, dit ingiva ansökan om stämning inom tid, som sägs i 35 § första stycket lagsökningsslagen. I de delar, där den nu föreslagna lagen icke innehåller särskilda bestämmelser, böra uppenbarligen lagsökningsslagens stadganden lända till efterrättelse. Föreskrift härom finnes i 7 § i utredningsmannens förslag.

Behovet av en lagstiftning i ämnet har icke ifrågasatts i *yttrandena*. Tvärtom understrykes i dessa behovet av ett förenklat rättsförfarande för indrivande av lönefordringar, semesterersättningar o. d.

Departementschefen har i denna fråga anfört:

»Såsom utredningsmannen anfört förekommer det ej sällan, att arbetsgivare på grund av bristande betalningsförmåga eller av oordentlighet underlåta att betala intjänad arbetslön, semesterlön eller semesterersättning och att därför arbetstagaren behöver en dom såsom exekutionstitel, ehuru någon egentlig tvist om riktigheten av hans fordran icke föreligger. Om något bestridande av kravet ej är att vänta, vilket arbetstagaren i flertalet fall torde kunna med ganska stor säkerhet på förhand bedöma, erhålles en sådan exekutionstitel snabbast och billigast genom det förfarande med betalningsföreläggande (handräckning) som anvisas i lagsökningsslagen. Skulle gäldenären likväl bestrida kravet, kan målet — om borgenären så önskar — smidigt övergå till vanlig rättegång vid samma domstol, som handlagt ansökningen om betalningsföreläggande.

Denna utväg ställer sig emellertid av skäl, som i promemorian närmare utvecklats, icke lika lätt tillgänglig för den händelse att det arbetsavtal varom fråga är regleras av ett kollektivavtal, i det att tvist om anspråket då skall upptagas av arbetsdomstolen. Jag anmärker i detta sammanhang, att

de av utredningsmannen påtalade skiljaktigheterna mellan behörighetsreglerna i lagen om arbetsdomstol och semesterlagen torde sakna större praktisk betydelse, om — såsom arbetsdomstolen i vissa avgöranden (jämför dess domar nr 155/1941 och nr 79/1942) antagit och jämväl i promemorian förutsetts — semesterrätten anses grundad på vederbörande kollektivavtal och icke på lag, så snart kollektivavtalet innehåller åtminstone en hänvisning till semesterlagens bestämmelser. Då det alldeles övervägande antalet kollektivavtal torde innehålla antingen en sådan hänvisning eller också mera utförliga regler om semester, är det tydligt att arbetsdomstolens behörighet i mål om semester i regel bestämmes av 11 § lagen om arbetsdomstol och ej av 26 § semesterlagen. Kollektivavtalsbundna arbetstagares krav på semesterlön eller semesterersättning skola alltså i regel icke upptagas av arbetsdomstolen, med mindre tvist om kollektivavtalet föreligger. Ostridiga krav höra under allmän domstol.

Det säger sig emellertid självt, att behovet av ett förenklat rättegångsförfarande i mål om arbetslön och semester är minst lika stort i sådana fall då arbetsavtalet är kollektivavtalsreglerat som eljest. Om detta behov skall kunna effektivt tillgodoses över hela linjen, lärer det vara ofrånkomligt att undanröja den oklarhet som råder med avseende å frågan vid vilken domstol betalningsföreläggande må sökas för kollektivavtalsbestämda fordringar. Detta torde icke med fördel kunna ske utan att en lagstiftning i ämnet kommer till stånd. Lösningen av problemet kan därvid tänkas ske efter någondera av två olika linjer, antingen på det sättet att betalningsföreläggande för dylika fordringar må sökas vid allmän domstol eller så att ett förfarande med betalningsföreläggande införes vid arbetsdomstolen.

I valet mellan dessa båda alternativ tvekar jag icke att på de skäl utredningsmannen anfört biträda det förra. Betalningsföreläggande för fordran på arbetslön, som grundas på bestämmelse i kollektivavtal, bör alltså kunna utverkas vid allmän underrätt, utan hinder av att tvist om anspråket hör till arbetsdomstolen. Likaledes bör allmän underrätt vara behörig att upptaga ansökan om betalningsföreläggande för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt semesterlagen, ändå att borgenärens arbetsavtal är reglerat av kollektivavtal och talan förty enligt 26 § semesterlagen eljest skolat väckas vid arbetsdomstolen. Bestämmelser härom ha intagits i 1 § i ett inom departementet utarbetat lagförslag i ämnet. Stadgandet har fått sådan avfattning, att tvekan ej skall behöva råda om att det omfattar även krav på semesterlön eller semesterersättning enligt lagen den 29 juni 1946 om förlängd semester för vissa arbetstagare med särskilt pressande eller hälsofarligt arbete.

Vad beträffar landsorganisationens uttalande att förfarandet med betalningsföreläggande för fordran på arbetslön, semesterlön eller semesterersättning borde få anlitas, evad fordringen vore grundad på skriftligt bevis eller icke, vill jag allenast anmärka, att det torde vara mycket sällsynt att dylik fordran direkt dokumenteras i ett skriftligt bevis. Grunden för fordringen lär i regel vara antingen det mellan parterna gällande arbetsavtalet eller lagens

stadgande. Dock kan det givetvis tänkas, att en av arbetsgivaren underskriven handling ger ledning vid bestämmande av fordringens storlek. Jag syftar härvid på exempelvis dagsverkslistor, mätninginstrument och semesterkort. Förhandenvaron av en sådan handling lär emellertid icke betaga borgenären möjligheten att utverka betalningsföreläggande för utfående av fordringen.

Den lösning av behörighetsproblemet som här valts bygger på antagandet att betalningsföreläggande för fordran på arbetslön, semesterlön eller semesterersättning i praktiken icke kommer att sökas i andra fall än som avse rena inkassokrav. Givetvis kan det dock inträffa, att en borgenär felbedömer situationen och att det följaktligen visar sig att gäldenären bestrider kravet. Enligt utredningsmannens förslag skulle, om kravet bestredes och tvisten vore av beskaffenhet att prövas av arbetsdomstolen, ansökningen genom formligt beslut av underrätten avvisas och sökanden hänvisas att genom stämning i vanlig ordning draga tvisten under arbetsdomstolens prövning.

Det synes icke av utredningsmannens förslag fullt tydligt framgå, vid vilket skede av förfarandet ett dylikt avvisningsbeslut skulle meddelas. Detta spörsmål får sin praktiska betydelse därigenom att, såsom utredningsmannen också påpekat, det naturligen kan tänkas att gäldenären bestrider ansökningen utan angivande av skäl och att ledning i så fall saknas för bedömning av behörighetsfrågan. Härtill kommer emellertid att, även om gäldenären mer eller mindre utförligt motiverar sitt bestridande, den skriftliga proceduren likväl knappast synes ägnad att alltid giva ett tillfredsställande underlag för avgörande av de långt ifrån lättlösta kompetensproblem, vilka här kunna uppstå. Såsom ett exempel på de svårigheter som möta kan nämnas, att arbetsdomstolen icke anses vara behörig endast på den grund, att det för tvistens avgörande är nödvändigt att ingå i bedömning av ett kollektivavtal, utan att det därjämte fordras att kollektivavtalet på arbetarsidan slutits av en organisation, vari arbetstagaren är medlem. Detta innebär, att om — såsom icke sällan inträffar — en arbetsgivare överenskommit med de arbetare, som äro anställda hos honom, att ett gällande kollektivavtal skall tillämpas mellan dem, utan att denna överenskommelse träffats med en arbetarorganisation, tvister i anledning av uppgörelsen höra under allmän domstol. Beträffande det fallet att ett kollektivavtal gäller på en arbetsplats men arbetsgivaren förutom medlemmar i den avtalslutande arbetarorganisationen sysselsätter jämväl andra arbetare, må vidare nämnas att de utomstående arbetarna, vilka ju icke äro bundna av kollektivavtalet, ej vid arbetsdomstolen kunna resa krav på tillämpning av detta. Även om det enskilda arbetsavtal som föreligger mellan arbetsgivaren och de utomstående arbetarna kan anses ha till innebörd, att kollektivavtalets normer skola tillämpas jämväl för deras del, ankommer det på allmän domstol att pröva de utomstående arbetarnas krav (jämför Arbetsdomstolens domar 1941 nr 123 och NJA 1933 s. 147).

Av det sagda torde framgå att det i regel icke är möjligt att utan en närmare undersökning avgöra, huruvida en tvist hör under arbetsdomstolen eller allmän domstol. I allmänhet lär det därvid vara nödvändigt att höra

parterna mot varandra. Utredningsmannen synes förmena, att en sådan kontradiktorisk förhandling skulle kunna framtvingas vid sammanträde enligt 23 § nya lagsökningslagen. Det är emellertid att märka, att dylikt sammanträde icke kan komma till stånd med mindre än att borgenären begär det. Vidare må framhållas att det förfarande som anvisas i nämnda stadgande enligt motiven till stadgandet ej bör komma till användning, om det kan förutses att kravet är av mera invecklad beskaffenhet eller kräver närmare utredning.

På grund av vad sålunda anförts har jag kommit till den uppfattningen att underrätten icke bör taga ställning till frågan, huruvida den själv eller arbetsdomstolen är behörig, förrän målet med anledning av gäldenärens bestridande hänskjutits till rättegång. Detta innebär till en början, att kompetensfrågan givetvis icke aktualiseras i andra fall än då ansökningen om betalningsföreläggande bestrides. Vidare blir följden, att behörighetsfrågan icke behöver avgöras endast därför att gäldenären bestrider ansökningen utan först om målet hänskjutes till rättegång. Den för behörighetsfrågans avgörande erforderliga utredningen kan då förebringas under förberedelsen i rättegången vid den allmänna underrätten. Visar det sig därvid, att tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, synes det mig vara den smidigaste lösningen att förordna, att underrätten då skall överlämna handlingarna i målet till arbetsdomstolen, att klagan över beslut härom ej må föras samt att arbetsdomstolen, om den för sin del finner sig icke vara behörig att upptaga målet, skall visa målet åter till den rätt varifrån det kommit (2 § första och tredje styckena). Vidare bör föreskrivas att arbetsdomstolens avgörande i kompetensfrågan skall vara bindande (2 § tredje stycket). Med den sålunda föreslagna anordningen vinnes den av landsorganisationen eftersträfvade fördelen, att borgenären icke behöver riskera att gäldenären söker förhåla ett avgörande genom att överklaga ett av underrätten meddelat beslut att tvisten hör under arbetsdomstolen.

Det må framhållas, att den allmänna underrätten kan vara behörig att pröva viss del av arbetstagarens anspråk men icke återstoden. Enligt arbetsdomstolens praxis i mål om semester gäller sålunda, att arbetsdomstolen är behörig domstol för allenast den del av anspråket som hänför sig till tid, då kollektivavtal gällt eller gäller, under det att anspråket i övrigt anses falla under allmän domstols prövning. Även i andra fall kan det tänkas, att underrätten dömer över viss del av anspråket men överlämnar en annan del att prövas av arbetsdomstolen.

Departementsförslaget innebär att, sedan målet väl hänskjutits till rättegång, detsamma helt eller delvis skall kunna utan särskild stämning övergå från den allmänna underrätten till arbetsdomstolen. Nu är emellertid att märka, att medlem av förening, som slutit kollektivavtal, enligt 13 § första stycket lagen om arbetsdomstol icke själv kan väcka talan vid arbetsdomstolen, med mindre han visar att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Om stadgandet i 2 § av utredningsmannens förslag bibehölles, skulle den av mig föreslagna anordningen i praktiken ej behöva komma i konflikt

med nyssnämnda talerätsregel, eftersom man då kunde antaga att ansökan om betalningsföreläggande i regel gjordes av arbetarorganisationen och ej av arbetaren själv. Den kritik som riktats mot utredningsmannens förslag i berörda del synes mig emellertid i huvudsak befogad, och jag har därför ansett mig icke böra upptaga nämnda stadgande i departementsförslaget. Detta medför att den enskilde fackföreningsmedlemmen kommer att stå som kärande i målet, när detta överlämnas till arbetsdomstolen. Med hänsyn till stadgandet i 13 § första stycket lagen om arbetsdomstol har därför i 2 § andra stycket i departementsförslaget föreskrivits, att arbetsdomstolen skall förelägga borgenären att visa, huruvida den organisation han tillhör vill föra hans talan eller undandraget sig detta. Givet är att organisationen, om denna övertager borgenärens talan, inträder i rättegången såsom part i borgenärens ställe. För att vinna överensstämmelse med regeln i 13 § andra stycket lagen om arbetsdomstol har vidare föreskrivits, att om i målet åberopat kollektivavtal slutits av förening, vari gäldenären är eller varit medlem, även föreningen skall instämmas att svara i målet vid arbetsdomstolen.

Om målet av arbetsdomstolen återförvisas till allmän underrätt, bör den ursprungliga partsställningen anses återupplivad därstädes. Återförvisningsbeslutet innebär tydligen att förening å arbetsgivarsidan skiljes från målet.

Innan arbetsdomstolen påbörjar förberedelsen i dit hänvisat mål, bör den förelägga parterna att — därest så icke redan skett — snarast möjligt fullgöra i vederbörande kollektivavtal eventuellt föreskriven förhandlingsskyldighet.

Departementsförslaget innebär, att part som en gång valt att hänskjuta ett mål till rättegång icke kan förhindra att målet överlämnas till arbetsdomstolen, om denna finnes vara rätt forum. För den gäldenär, som bemött en ansökan om betalningsföreläggande med invändningen att en tvist om kollektivavtal föreläge, kan ett sådant resultat icke verka överraskande. Däremot kunde mot förslaget i denna del måhända riktas den invändningen, att borgenären icke räknat med en sådan utveckling. Det kunde sålunda göras gällande, att det vore *en* sak att processa vid den allmänna underrätten men en annan sak att föra talan vid arbetsdomstolen. Mot ett sådant resonemang kan emellertid i sin tur invändas att borgenären, innan han beslutar sig för att låta målet gå till rättegång, i regel torde ha möjlighet att genom underhandsförfrågan hos gäldenären få veta huruvida gäldenärens bestridande av kravet har med tolkningen av ett föreliggande kollektivavtal att göra. I sista hand kan ju borgenären dessutom återkalla sin talan. Visserligen gäller då enligt 13 kap. 5 § nya RB, att gäldenären likväl kan påyrka att målet prövas. Men denna möjlighet läser väl gäldenären knappast utnyttja i onödan.

Med hänsyn till den utformning departementsförslaget fått är det tydligt, att 5 § i utredningsmannens förslag blir överflödig.

Stadgandena i 3 och 4 §§ departementsförslaget motsvara 4 och 6 §§ respektive 7 § i utredningsmannens förslag.

Med hänsyn till avfattningen av semesterlagens forumregel anser jag i lik-

het med landsorganisationen det påkallat att i semesterlagen intaga en hänvisning till förevarande lag.

Lagen bör träda i kraft samma dag som nya rättegångsbalken eller den 1 januari 1948.»

I *lagrådet*, som lämnade förslaget till lag angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 om semester utan erinran, ha vid behandling av förslaget till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m. gjorts följande uttalanden i anledning av 2 § i det remitterade förslaget.

Justitieråden Gylleuswärd och Nissen samt regeringsrådet Kuylenstierna:

»Mot de föreslagna reglerna i denna paragraf synes icke något vara att erinra såvitt avser förhållandet mellan arbetsdomstolen, å ena, samt allmän underrätt och hovrätt, å andra sidan. Emellertid lär det kunna tänkas inträffa, att beslut om överlämnande av mål till arbetsdomstolen meddelas av högsta domstolen. Det synes då icke kunna komma i fråga att arbetsdomstolen skulle äga visa målet åter till högsta domstolen. Enligt praxis tillkommer det, då två domstolar genom lagakraftätagande beslut förklarat sig obehöriga, högsta domstolen att avgöra kompetenskonflikten dem emellan, och denna praxis har för de allmänna domstolarnas del lagfästs i 10 kap. 20 § nya rättegångsbalken. Det kan icke antagas annat än att dylik behörighet tillkommer högsta domstolen även då det gäller arbetsdomstolens kompetensområde. Att för nu ifrågavarande specialfall ge en häremot stridande regel kan icke anses lämpligt och skulle ej heller stå i god överensstämmelse med högsta domstolens i grundlagen givna befogenhet att bevilja resning i mål från arbetsdomstolen. Det hemställes förty, att åt tredje stycket första punkten av denna paragraf gives sådan lydelse, att den blir tillämplig allenast då annan domstol än högsta domstolen överlämnat målet.»

Justitierådet Lawski:

»Jag är ense med lagrådets övriga ledamöter beträffande den av dem föreslagna kompletteringen av tredje styckets första punkt. Denna komplettering avser att säkerställa en enhetlig rättstillämpning för ett fall, som man hoppas icke skall inträffa, nämligen att högsta domstolen anser en viss typ av mål böra upptagas av arbetsdomstolen, medan denna har en motsatt mening. Nöjer man sig med nämnda komplettering, skulle emellertid den egendomliga konsekvensen uppkomma att, om underrätt eller hovrätt i enlighet med den av högsta domstolen hävdade uppfattningen överlämnade ett mål till arbetsdomstolen, dennas motsatta mening alltid skulle komma att följas, eftersom den då skulle med verkan för samtliga allmänna domstolar återförvisa målet. under det att, om underrätt och hovrätt följde arbetsdomstolens åsikt och målet ginge vidare till högsta domstolen, dennas ståndpunkt skulle bli den gällande. Ett dylikt resultat synes mig icke försvarligt. Jag förordar därför, att till andra punkten i tredje stycket fogas orden 'av annan domstol än högsta domstolen'.»

Departementschefen har i anledning härav ytterligare anfört:

»I anledning av lagrådets hemställan vid 2 § i förslaget till lag om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m. vill jag framhålla, att det i och för sig knappast skulle kunna anses olämpligt att den ståndpunkt, som en specialdomstol av arbetsdomstolens typ intar i en fråga rörande räckvidden av domstolens egen kompetens, städse finge respekteras av allmän domstol. Jag medger dock, att det kunde verka stötande om arbetsdomstolen skulle äga att återförvisa ett mål till högsta domstolen, sedan denna uttryckligen förklarat att just detta mål rätteligen hör under arbetsdomstolen. På grund härav vill jag icke motsätta mig lagrådets hemställan. Däremot finner jag det icke påkallat att vidtaga den ytterligare ändring i förevarande paragraf, som en av lagrådets ledamöter förordat.

Slutligen vill jag begagna tillfället framhålla, att uttrycket arbetslön i 1 § första stycket sistberörda lagförslag givetvis avses skola innefatta även semesterlön och semesterersättning.»

Utskottet.

Som utredningsmannen framhållit, är rättegången vid arbetsdomstolen grundad på i huvudsak samma principer, som äro utmärkande för nya rättegångsbalken. Vid domstolen har sålunda alltsedan dess tillkomst prövats och utformats en processordning, som på flertalet väsentliga punkter överensstämmer med den, som enligt nya rättegångsbalken från och med den 1 januari 1948 skall gälla vid de allmänna domstolarna. Emellertid föreligga i vissa avseenden olikheter mellan de båda förfarandena. I anledning härav har fråga uppkommit, i vad mån arbetsdomstolens processuella regler böra anpassas till nya rättegångsbalkens stadganden.

Utredningsmannen har därvid intagit den ståndpunkten — vilken departementschefen i huvudsak godtagit — att för arbetsdomstolens del åtskilliga avvikelser från nya rättegångsbalkens bestämmelser äro motiverade. Dessa avvikelser innebära i realiteten, att den processordning, som så småningom utbildats vid arbetsdomstolen, kommer att i stora drag oförändrad gälla där även framgent. Utskottet uttalar sin fulla anslutning till denna ståndpunkt. Det kan nämligen enligt utskottets förmenande icke vara ändamålsenligt att, i vidare mån än påtagliga förbättringar stå att vinna, söka omvandla förfarandet vid arbetsdomstolen till full överensstämmelse med nya rättegångsbalkens regler. Arbetsdomstolens förfarande är i icke ringa grad en produkt av praktiskt vunna erfarenheter och omfattas, såsom remissyttrandena från arbetsgivareföreningen och landsorganisationen utvisa, av de rättssökande parternas fulla förtroende. Åtskilliga omständigheter, som giva arbetsdomstolen en särställning i processuellt hänseende, föranleda också särregler av olika slag. För tillgodoseende av principiella uniformitetssynpunkter synes icke något av det erfarenhetsmässigt beprövade och värdefulla i domstolens nuvarande förfarande böra offras.

I några hänseenden stå dock uppenbara fördelar att vinna genom ett när-

mande till förfarandet enligt nya rättegångsbalken. Särskilt torde böra nämnas den förbättrade förberedelsen.

Endast på en mera väsentlig punkt har departementschefen icke följt utredningsmannens förslag. Enligt 17 kapitlet 2 § nya rättegångsbalken skall domen i tvistemål uteslutande grundas å vad vid huvudförhandlingen förekommit. Utredningsmannen har föreslagit, att vid arbetsdomstolen domen i första hand skall grundas å vad som förekommit vid huvudförhandlingen men att domstolen må till grund för domen lägga jämväl andra i målet förbragta omständigheter. Departementschefen har emellertid icke ansett tillräckliga skäl tala för en sådan avvikelse från nya rättegångsbalkens bestämmelser.

Regeln att domstol icke får bygga på annat material än sådant, varav parterna haft tillfälle taga del vid huvudförhandlingen, är av grundläggande betydelse för den moderna processen. Emellertid tala starka praktiska skäl för utredningsmannens förslag på denna punkt. Som denne framhållit måste det för parterna te sig stötande att material, som framlagts under förberedelsen, icke får läggas till grund för domen, därest ombuden, som ofta sakna processuell rutin, försumma att ånyo lägga fram detta vid huvudförhandlingen. Domstolens medlemmar ha för sin del vanligen tagit del därav redan vid den skriftliga förberedelsen. Särskilt med hänsyn till den omständigheten, att arbetsdomstolen har hela riket till domkrets, föreligga vidare i många fall svårigheter att under förberedelsen utreda målen så fullständigt, som förutsattes skola ske vid de allmänna domstolarna, såvida man icke vill betunga parterna med synnerligen dryga kostnader för inställelser. I dylika fall kunna under huvudförhandlingen ofta framkomma nya omständigheter, som icke kunna omedelbart till fullo utredas. För att i detta läge undvika uppskov med den påbörjade huvudförhandlingen och de med ett sådant uppskov förenade kännbara kostnaderna synes det önskvärt, att domstolen äger möjlighet att, om så prövas lämpligen kunna ske, i efterhand på en eller annan punkt komplettera utredningen. Ett dylikt förfaringssätt har utan anmärkning tillämpats under domstolens hittillsvarande verksamhetstid, och såväl arbetsgivareföreningen som landsorganisationen tillstyrka, att domstolen bibehålles vid ifrågavarande befogenhet.

Av dessa skäl föreslår utskottet, att utredningsmannens förslag på denna punkt inryckes i lagtexten såsom § 26 i arbetsdomstolslagen. De efterföljande paragraferna måste i anledning härav omnumreras.

Enligt 21 § första stycket arbetsdomstolslagen i nu gällande lydelse äger arbetsdomstolen, där den finner det påkallat, förelägga och utdöma vite. Som framgår av den ovan lämnade redogörelsen för motiven till detta lagrum avser denna domstolens befogenhet viten såväl för framtvingande av processhandlingar som för genomförande av domstolens dom. I föreliggande förslag har icke medtagits något mot nuvarande 21 § första stycket svärande stadgande under hänvisning till nya rättegångsbalkens bestämmelser, vilka tydligen ansetts uttömmande. Enär nya rättegångsbalken endast reglerar förstnämnda slag av viten, innebär förslaget, att någon uttrycklig lag-

regel om arbetsdomstolens befogenhet att förelägga och utdöma viten för genomförande av domstolens dom icke längre kommer att finnas. Uppenbarligen avses icke att göra någon saklig ändring i domstolens ställning härutinnan, vilket framgår av innehållet i 30 § i utskottets förslag. Enär domstolens ifrågavarande befogenhet att förelägga och utdöma vite, som framhållits under förarbetena till nu gällande 21 §, har sin grund i allmänna rättsregler, är en lagbestämmelse härom icke erforderlig, om ock en sådan varit önskvärd för parternas upplysning.

Sedan numera de av innevarande riksdag tidigare behandlade förslagen till ändring i arbetsdomstolslagen promulgerats, torde noten vid 10 § första stycket i Kungl. Maj:ts förslag till ändring i arbetsdomstolslagen böra få annan lydelse och överflyttas till ingressen, i vilken även andra formella jämkningar lämpligen böra vidtagas.

I övrigt föranleda de genom propositionen framlagda lagförslagen icke någon utskottets erinran.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

A. att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit det genom förevarande proposition framlagda förslaget till lag angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol icke kunnat i oförändrat skick antagas — måtte för sin del antaga följande förslag till

L a g

angående ändring i lagen den 22 juni 1928 (nr 254) om arbetsdomstol.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Härigenom förordnas *dels* att 5, 6, 8, 10 och 13 §§ lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *dels ock* att lagen från och med 16 § skall erhålla den lydelse som angives i det följande.

Härigenom förordnas *dels* att 5, 6, 8, 10 och 13 §§ lagen den 22 juni 1928 om arbetsdomstol¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives *dels ock* att lagen från och med *rubriken före* 16 § *till slutstadgandet* skall erhålla den lydelse som angives i det följande.

5 §.

Ledamot eller ersättare, som avses i 4 §, skall vara svensk medborgare och hava uppnått tjugufem års ålder. Ej må befatningen utövas av den, som är omyndig eller i konkurstillstånd.

6 §.

Har ledamot — — — av Konungen.

Avgår sådan — — — motsvarande tillämpning.

¹ Senaste lydelse av 10 §, se SFS 1947:90.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Har någon såsom ordförande eller ledamot övervarit huvudförhandling eller deltagit i förrättning enligt 10 § andra stycket, men avgår han, innan målet blivit avgjort, vare han det oaktat skyldig att tjänstgöra vid fortsatt behandling av målet.

8 §.

Innan någon tager säte i arbetsdomstolen, skall han hava avlagt domared eller, med Konungens tillstånd, sådan försäkran på heder och samvete, varom i 4 kap. 11 § andra stycket rättegångsbalken sägs.

10 §.

Arbetsdomstolen vare — — — sägs Arbetsdomstolen vare — — — sägs föreligger.¹ föreligger.

Besiktning å — — — för arbetarsidan.

Handläggning, som ej sker vid huvudförhandling eller förrättning enligt andra stycket och som icke heller innefattar måls avvisande, ankommer på ordföranden. Sådan handläggning må ock enligt ordförandens uppdrag ombesörjas av lagfaren tjänsteman vid domstolen, som den därtill förordnat.

13 §.

Förening, som slutit kollektivavtal, äge vid arbetsdomstolen väcka och utföra talan för den som är eller varit medlem i föreningen; och må denne själv ej kära, med mindre han visar, att föreningen undandrager sig att tala å hans vägnar. Vad som finnes stadgat om part med hänsyn till jävsförhållande, personlig inställelse, hörande under sanningsförsäkran och andra frågor som röra bevisningen skall ock gälla den för vilken förening kärar.

Vill någon — — — sin talan.

Har förening — — — deras medlemmar.

Om förfarandet vid arbetsdomstolen.

16 §.

Den som vill väcka talan vid arbetsdomstolen har att hos domstolen göra skriftlig ansökan om stämning å motparten. I stämningsansökan skall käranden uppgiva de omständigheter varå han grundar sin talan, uppställda efter sitt sammanhang, så ock det yrkande han framställer. Vid ansökan bör käranden i huvudskrift eller besannad avskrift foga de skriftliga bevis som innehavas av honom.

Förekommer ej anledning att avvisa ansökan, skall domstolen utfärda stämning å svaranden att svara å käromålet.

¹ Jfr prop. nr 45/1947.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

17 §.

Stämningen skall jämte stämmningsansökan och därvid fogade handlingar delgivas svaranden.

Delgivningen skall ske genom domstolens försorg; dock må domstolen, om det finnes lämpligt, förelägga käranden att verkställa delgivningen.

Vad i andra stycket stadgas äge motsvarande tillämpning, när delgivning i rättegången eljest skall ske.

18 §.

Utfärdas stämning, skall förberedelse i målet äga rum. Förberedelsen skall vara skriftlig, om icke domstolen finner muntlig förberedelse vara lämpligare och parts inställelse kunna ske utan oskäligen kostnad eller synnerlig olägenhet.

Domstolen äger förelägga part vid vite att fullgöra vad han har att iakttaga under förberedelsen.

19 §.

Försummar part att vid skriftlig förberedelse inkomma med svaromål eller annan infordrad skrift eller uteblir part från sammanträde för muntlig förberedelse, må domstolen ändock vidtaga åtgärder för fortsatt förberedelse, om detta kan antagas vara till gagn för målets utredning. I annat fall skall domstolen utan hinder av partens utevaro eller försummelse utsätta målet till huvudförhandling.

20 §.

Sedan förberedelsen avslutats, skola parterna kallas till huvudförhandling. Part så ock ställföreträdare för part vare skyldig att infinna sig personligen, om hans närvaro finnes erforderlig för utredningen.

21 §.

Domstolen äger, om det finnes erforderligt, självant föranstalta om bevisning. Dock må domstolen ej utan framställning av part höra vittne, som ej förut hörts på parts begäran, om det icke finnes påkallat med hänsyn till avgörandets betydelse utöver det mål, varom är fråga.

22 §.

Uteblir part från sammanträde för huvudförhandling, äge domstolen ändock på yrkande av tillstådeskommen part företaga målet till förhandling och avgörande. Erinran härom skall intagas i kallelsen till sammanträdet. Framställes ej sådant yrkande som nyss sagts, skall målet avskrivas.

23 §.

Uppskjutes påbörjad huvudförhandling, skall målet återupptagas till slutlig handläggning så snart ske kan; och må därvid fortsatt huvudförhandling äga rum, ändå att längre tid än två veckor förflutit från den tidigare handläggningens slut.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

24 §.

I protokoll vid huvudförhandling vare ej nödigt att anteckna utsaga av vittne eller sakkunnig eller av part under sanningsförsäkran.

25 §.

Domstolen bestämmer i vilken ordning omröstning till dom eller beslut skall äga rum.

Är beträffande samma käromål fråga om flera omständigheter, som var för sig äro av omedelbar betydelse för utgången, skola de ändock ej uppställas till särskild omröstning.

26 §.

Domen skall i första hand grundas å vad vid huvudförhandlingen förekommit. Dock må domstolen till grund för domen lägga jämväl andra i målet förebragta omständigheter.

26 §.

27 §.

Dom skall meddelas så snart ske kan, sedan huvudförhandlingen avslutats.

Domen skall underskrivas av dem som deltagit i avgörandet. Utskrifter av domen, å domstolens vägnar underskrivna av ordföranden, skola samma dag som domen meddelas genom ordförandens försorg med posten utsändas till parterna. Äro flera parter å samma sida, må gemensam utskrift sändas till en av dem. Särskild underrättelse om tiden och sättet för domens meddelande erfordras ej.

Vad i denna paragraf stadgas om dom äge motsvarande tillämpning å slutligt beslut, om frågans beskaffenhet fordrar det.

27 §.

28 §.

Beträffande rättegångskostnad äge domstolen förordna, att vardera parten skall bära sin kostnad jämväl då den tappande parten med hänsyn till målets beskaffenhet haft skälig anledning att få tvisten prövad av domstol.

Skyldighet för flera medparter att ersätta rättegångskostnad skall fördelas mellan dem efter vad som finnes skäligt med hänsyn till deras förhållande till saken och rättegången.

28 §.

29 §.

Angående rättegången vid arbetsdomstolen skall i övrigt i tillämpliga delar lända till efterrättelse vad i rättegångsbalken eller eljest finnes stadgat beträffande rättegång vid rådhusrätt i mål, där förlikning om saken är tillåten.

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

Särskilda bestämmelser.

29 §.

30 §.

Vite, vartill någon blivit fälld för underlåtenhet att fullgöra arbetsdomstolens dom, må ej förvandlas.

30 §.

31 §.

Parterna äga utan avgift erhålla utskrift av arbetsdomstolens dom eller slutliga beslut samt protokoll.

31 §.

32 §.

Åtal mot ordförande eller ledamot i arbetsdomstolen för ämbetsbrott skall upptagas av högsta domstolen.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948; därvid gälle i tillämpliga delar vad i lagen om införande av nya rättegångsbalken finnes föreskrivet.

B. att riksdagen måtte antaga följande två genom förevarande proposition framlagda förslag till

L a g

om betalningsföreläggande för vissa fordringar på arbetslön m. m.

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

För fordran på arbetslön som grundas på bestämmelse i kollektivavtal må betalningsföreläggande, utan hinder av att tvist om anspråket hör till arbetsdomstolen, sökas vid allmän underrätt.

Betalningsföreläggande må ock sökas vid allmän underrätt för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lag, ändå att arbetsavtalet är reglerat av kollektivavtal och talan förty eljest skolat väckas vid arbetsdomstolen.

2 §.

Bestrider gäldenären ansökningen och har målet med anledning härav hänskjutits till rättegång, skall målet överlämnas till arbetsdomstolen, om tvisten finnes vara av beskaffenhet att skola prövas av denna; och må klagan över beslut härom ej föras.

Arbetsdomstolen skall förelägga borgenären att visa, huruvida förening, som i 13 § första stycket lagen om arbetsdomstol sägs, vill föra borgenärens talan eller undandraget sig detta. Har i målet åberopat kollektivavtal slutits av förening, vari gäldenären är eller varit medlem, skall denna instämmas att jämte gäldenären svara i målet vid arbetsdomstolen.

Har annan domstol än högsta domstolen överlämnat målet, skall arbetsdomstolen, om den finner sig icke vara behörig, visa målet åter till den rätt som överlämnat det. Där sådan återförvisning skett, må frågan huruvida målet hör under arbetsdomstolen ej ånyo upptagas.

3 §.

Talan i mål som enligt 2 § överlämnats till arbetsdomstolen skall anses väckt vid denna, när ansökningen om betalningsföreläggande gjordes hos den allmänna underrätten.

Har allmän underrätt i mål om betalningsföreläggande å ansökningen tecknat bevis att utmätning må äga rum och vill gäldenären söka återvinning, skall han, såframt tvisten är av beskaffenhet att skola prövas av arbetsdomstolen, dit ingiva ansökan om stämning inom tid som sägs i 35 § första stycket lagsökningslagen.

4 §.

Beträffande förfarandet vid allmän underrätt i mål som avses i denna lag skall i övrigt lända till efterrättelse vad i lagsökningslagen finnes föreskrivet, där det är tillämpligt.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

L a g

angående ändrad lydelse av 26 § lagen den 29 juni 1945 (nr 420) om semester.

Häri genom förordnas, att 26 § lagen den 29 juni 1945 om semester skall erhålla följande ändrade lydelse.

26 §.

Mål, som avse tillämpningen av denna lag, upptagas och avgöras av allmän domstol; dock skola mål beträffande arbetstagare, vilkas arbetsavtal regleras av kollektivavtal, anhängiggöras vid arbetsdomstolen. Att betalningsföreläggande för fordran på semesterlön eller semesterersättning enligt lag må sökas vid allmän underrätt jämväl om arbetsavtalet regleras av kollektivavtal, därom är särskilt stadgat.

I fråga — — — lag sägs.

Denna lag skall träda i kraft den 1 januari 1948.

Stockholm den 10 juni 1947.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Norman, Holmbäck, Linder, Wistrand, Forslund, Löfvander, Sten och Carl Eric Ericsson;

från andra kammaren: herrar Hällbacken, Holm, Håstad, fru Johansson, herrar Larsson i Östersund, Jacobsson i Igelsbo, Carlsson i Bakeröd och Lundberg.

Reservation

av herr *Linder*, som ansett att utskottet bort tillstyrka förevarande proposition i oförändrat skick.
